

програмісти, стилісти, менеджери готельного бізнесу, військовослужбовці. Серед дівчат популярні творчі професії, серед них театральне мистецтво, стилісти, перукарі.

При виборі вишу, абітурієнти віддають перевагу учбовим закладам III-IV рівня акредитації розташованих у великих містах, таких як Київ, Харків, Дніпропетровськ. Для реалізації своїх планів більшість обрали великі міста інших держав, більшість міст Польщі та Росії.

42 студента природничо-географічного факультету МДПУ ім. Богдана Хмельницького пройшли анкетування: 21 особа чоловічої статі та 21 жіночої. Вибір майбутньої професії був зумовлений рядом факторів, на більшість опитувальних вплинуло наявність бюджетного місця та цікавість до спеціальності вчителя.

З 42 респондентів 19 обрали би іншу спеціальність, 22 – особи задоволені своїм вибором та 1 опитувальний обрав би інший ВУЗ. Щодо роботи по спеціальності, більшість воліла не загадувати на майбутнє. 9 осіб з радістю будуть працювати вчителем, 5 осіб взагалі не хочуть працювати по спеціальності.

Основними пріоритетами при працевлаштуванні студенти визначили заробітну плату. 20 осіб обрали цей варіант відповіді. Для 12 осіб важливий фактор професійного росту та самореалізації і 10 осіб при працевлаштуванні будуть керуватись любов'ю до обраної професії. 28 осіб задоволені якістю отриманої освіти, 14 осіб навпаки. 18 студентів паралельно навчаються, а 24 – приділяють увагу тільки навчанню.

Більшість респондентів виявила бажання отримувати в майбутньому другу вищу освіту. 42 – 25 осіб. До вступу в МДПУ ім. Богдана Хмельницького 11 осіб проживали в м. Мелітополі, 4 – в Мелітопольському районі, 16 осіб в Запорізькій області та 11 осіб в різних областях України.

Таким чином, випускники шкіл більше мріють про «престижні» для них професії, ніж замислюючись про майбутнє працевлаштування. Випускники вишу, навпаки, 52% респондентів задоволені вибором своєї професії. Цей факт, на нашу думку, залишається цікавим, бо з 42 студентів тільки 1 обрав би інший ВНЗ.

Тому, ми вважаємо, що треба удосконалювати і в подальшому профорієнтаційну роботу серед школярів, проводити діагностику та анкетування з метою покращення ситуації на ринку праці.

#### Список використаних джерел та література

1. Богиня Д.П., Грішова О.А. Основи економіки праці: Навч. посібник. - 2-ге вид./ Д.П. Богиня, О.А Грішова. -К: Знання-Прес, 2001. – 313 с.
2. Праця України 2012: Стат. збірник.- К.: Держкомстат, 2013. - 322 с.
3. Онікієнко В.В. Розвиток ринку праці України: тенденції та перспективи / Онікієнко В.В., Ткаченко Л.Г., Ємельяненко Л.М. – К.: НАН України, 2007. – 285 с.

Володимир Воровка  
Мелітополі

#### МОРСЬКА СМУГА ЯК ГЕОЕКОТОН

Актуальність даної теми полягає у необхідності дослідження перехідних смуг між ландшафтними системами і комплексами різних типів в рамках загальної концепції континуальності географічного простору. Морська смуга характеризується тісною взаємодією прилеглої до моря суші та прибережного дна. Така взаємодія проявляється у речовинних

енергетичних та інформаційних взаємозв'язках. Результатом такої взаємодії виступають особливості структури і функціонування берегової смуги як екотону.

Метою статті є аналіз берегової смуги моря як парадинамічної ландшафтної системи, утвореної в умовах високої контрастності середовищ на межі суші і води.

Науковим дослідженням екотонів як географічних об'єктів тісно займались вчені-географи України М.Д. Гродзинський, Т.В. Бобра, О.І.Ситник та інші. Однак їх дослідження стосувалися винятково сухопутних перехідних меж на рівнинах чи в горах. Приморським смугам як екотонам у єдності і взаємозв'язку їх підводної та сухопутної складових не приділено значної уваги.

Передумовою впровадження поняття «екотон» та розуміння континуальності ландшафтних меж стали результати дослідження ґрунтів В.В. Докучаєвим наприкінці ХІХ століття та фітоценологічні дослідження рослинного покриву біологами. Унаслідок цього сформувалося загальне уявлення про поступовість, континуальність натуральних меж та формування своєрідних перехідних смуг з подібними для межуючих сторін властивостями.

Вперше поняття екотону в його широкому розумінні сформулював американський еколог та геоботанік Ф. Клементс на початку ХХ століття (1905 рік). Аналогічне визначення дав Ю.Одум [9]. Він розумів екотон як межову зону або зону «напруги» зі значною лінійною протяжністю, яка завжди буває вузкою за території сусідніх угруповань. Пізніше розуміння екотону звузилося до території контакту або зони різкого переходу між двома і більше різними екологічними видами, де відбувається їх взаємопроникнення.

Географічний зміст поняттю «екотон» надав В.П. Семенов-Тян-Шанський, який у 1923 р. звернув увагу на розпливчастість (континуальність) ландшафтних меж і запропонував формальний метод виділення перехідної смуги між природними районами та умовної лінійної межі у цій смугі. Належного відгуку серед радянських ландшафтознавців передвоєнного часу цей підхід (як, до речі, й континуалістські ідеї Л. Раменського) не знайшли [3].

В географії регулярно застосовувати термін «екотон» почали з 70-х років ХХ століття, ґрунтуючись на уявленні про поступовість ландшафтних меж як перехідних смуг. Незважаючи на це, основна увага ландшафтознавців приділялася пізнанню самих ландшафтів, а не перехідних смуг між ними.

Починаючи з середини 80-х років ХХ століття, на думку М.Д. Гродзинського, проблема ландшафтних меж та екотонів стала розглядатися як одна з пріоритетних. При цьому в поняття вкладали новий зміст – як цілісних ландшафтних комплексів (геосистем) з особливою структурно-функціональною організацією.

З початку ХХІ ст. термін «екотон» набув «ландшафтознавчого забарвлення й врешті став настільки загальним, що є тенденція розширювати його на всі типи ландшафтних меж, у тому числі й лінійні [4]. Так, науковою комісією з екотонів при Науковій комісії з проблем довкілля (SCOPE) екотон визначений як «зона переходу між сусідніми екологічними системами з набором характеристик, який однозначно визначається просторовим і часовим масштабами та силою взаємодії між сусідніми екологічними системами».

Термінологічний словник з фізичної географії тлумачить поняття «екотон» як перехідну смугу між суміжними ландшафтними комплексами, яка характеризується підвищеною інтенсивністю обміну між ними речовиною та енергією, різноманіттям екологічних умов і як наслідок – високою концентрацією органічного життя [14].

На нашу думку та за переконанням ряду вчених [2, 13], при вивченні всього спектру геокомпонентів та зв'язків між ними у перехідних зонах, необхідно користуватися терміном «геоекотон» як більш географічним за змістом. Географічна специфіка терміну «геоекотон» полягає саме у наявності префікса «гео» (аналогічно геокомплексу, геосистемі, геодинаміці, геопростору та ін.), який показує належність системи у першу чергу до географічного знання. Цілком логічно, що термін «геоекотон» є найбільш

придатним для загального позначення перехідних географічних систем незалежно від їх рангу походження [2].

О.І. Ситник [13] пропонує у подальшому під геоекотонум розуміти своєрідні й склад просторово-часові натуральні, натурально-антропогенні і антропогенні утворення, що формуються в контактній зоні різних середовищ. У тих же випадках, коли в процесі пізнання перехідних зон (сму) досліджується їх ландшафтна структура, правомірно застосовувати термін «ландшафтний екотон» запропонований В.С. Преображенським [10, 11].

Класичним прикладом геоекотону і парадинамічного ландшафтного комплексу є водно-береговий. Ретроспективний аналіз наукових досліджень берегових смуг показав, що тривалий час берег і прибережні зони водойм розглядалися ландшафтознавцями окремо одна від одної навіть у різних відділах і класах ландшафтів.

Як свідчить історичний огляд досліджень берегових ландшафтів, вперше ідея про наявність системного взаємозв'язку між сухопутною і підводною частинами берегової смуги висловлена К.М. Петровим наприкінці 50-х років ХХ ст. Незважаючи на це, теоретичні підходи і положення про контактну зону суша-море як комплексне фізико-географічне утворення починали формуватися серед ландшафтознавців починаючи з другої половини 70-х років, а серед берегознавців – з середини 80-х років.

Серед ландшафтознавців берегову смугу як особливий природно-територіальний комплекс сприймав Ф.М. Мільков [8]. Саме морське узбережжя як зону контакту суші і води трактував як одне з найбільш контрастних середовищ. Осьовою його цієї зони слугує лінійне розподілу різко контрастних середовищ. Вчений прийшов до висновку, що контрастні середовища спричинює існування тісних динамічних взаємозв'язків як уздовж ліній поділу середовищ, так і впоперек неї.

Берегознавці звернули увагу на теоретичні положення про наявність зв'язків у контактній зоні «суша-море» починаючи з другої половини 80-х років. У цьому руслі було проведено дослідження А.В. Дроздова [5], де він звернув увагу на пізнання двосторонніх речовинних і енергетичних потоків-зв'язків. На цій основі у просторовому відношенні контактна зона розглядається від локального до макрорегіонального (континентально-океанічного) рівня поєднання шельфу і прибережної рівнини.

Загальне уявлення про берегову смугу як відкриту географічну систему сформоване в роботі [12]. Відкритість системи автор пояснює тим, що «...разнообразные вещества поступают в её пределы со стороны суши, из моря, атмосферы и донных осадков. Вместе с тем происходит экспорт веществ из береговой равнины в море, атмосферу и донные осадки. Менее значительная сторона суши. ... регулирование обмена определяется энергией из различных источников».

Застосуванням ландшафтного підходу до вивчення берегових зон займався Б. Преображенський зі своїм колективом лабораторії морських ландшафтів Тихоокеанського інституту географії Далекосхідного наукового центру АН СРСР.

Упродовж 90-х років активно досліджуються природні ландшафти морського дна та різноманіття. Підкреслюється суттєва різниця між прибережно-морськими ландшафтами акумулятивних, абразійних та абразійно-аккумулятивних берегів [6]. Розвиваються теоретичні уявлення про зональність та азональність природи в зоні взаємодії суші та океану, регіональна та типологічна диференціація морських берегів, просторово-часова мінливість берегової смуги.

Ідеєю своєрідності природних комплексів у межовій зоні суша-вода пронизана монографія одного з провідних океанологів В.І. Лимарева [7]. Виділення приморського акваторіально-територіального геокомплексу вищого рангу він обґрунтовує винятковою динамічністю, спричиненою складною взаємодією численних і протирічних процесів. До того цей комплекс відчуває все зростаючий вплив антропогенної діяльності. Це помітно виокремлює його серед усіх наземних геокомплексів.

Таким чином, розвиток ландшафтного підходу до дослідження берегових смуг дозволяє зробити висновок про те, що взаємодія суші і води у береговій смузі є тісною і багатогранною. Наслідками такої взаємодії є прояв морфологічних особливостей, генетичної структури та біологічного різноманіття. Ще більше цю взаємодію ускладнюють вітрові потоки, гирла річок, лимани, біотичні фактори узбережжя та антропогенна діяльність людини.

Контрастність середовищ та наявність тісного контакту між активними компонентами у межах берегової смуги спричинює формування активних поверхонь [1], або поверхонь взаємодії. Такі поверхні взаємодії виникають на контакті:

- суші і води з проявами абразійних та акумулятивних процесів і відповідним їм формам рельєфу;
- води і повітря, особливо в зоні прибою, де відбувається обмін газами та мінеральними речовинами між контактуючими середовищами;
- повітря і суші, представлене бризовою циркуляцією та температурним обміном між середовищами;
- лиману і моря, де лиман представляє собою акваторію-екотон з особливостями водно-сольового та біологічного обміну між акваторією моря та річковим руслом;
- гирла річки і моря. Цей контакт представлений річковим стоком з біогенною його складовою, згінно-нагінними явищами зі зміною потоків морської і прісної води у руслі;
- живих організмів та абіотичних компонентів узбережжя;
- антропогенних утворень з природними компонентами узбережжя.

В межах географічної оболонки прибережні геоекосистеми відіграють важливе значення, займаючи порівняно незначні площі. На цьому порівняно обмеженому земному просторі внаслідок високої динамічності зони контакту суші і води створилися сприятливі життєві умови, які обумовили так званий «біологічний ефект» - найвищу біологічну продуктивність та концентрацію біологічного різноманіття рослин і тварин внаслідок інтенсивного обміну речовиною та енергією. Та й власне зародження живих організмів, згідно наукових досліджень, відбулося, найвірогідніше, у перехідній прибережно-морській смузі.

#### Список використаних джерел та література

1. Айзаттулин Т.А., Лебедев В.Л. Океан как глобальная система / Т.А. Айзаттулин, В.Л. Лебедев // Физическая география Мирового океана. – Л.: Наука, 1980. – С. 283-312.
2. Бобра Т.В. К вопросу о понятиях «граница» - «экотон» в географии / Т.В. Бобра // Проблемы материальной культуры. Географические науки. - Симферополь, 2005. - С. 7-12.
3. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: монографія / М.Д. Гродзинський. - К.: Київський університет, 2005. - Т. 2. - С. 316
4. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: монографія / М.Д. Гродзинський. - К.: Київський університет, 2005. - Т. 2. - С. 333
5. Дроздов А.В. Акваториально-територіальні природні системи: фізико-географічний погляд / А.В. Дроздов // Изв. АН СССР. Сер. география. - №6. – С. 70-81
6. Литвин В.М., Федоров В.В. Мир подводных ландшафтов / В.М. Литвин, В.В. Федоров. – СПб.: Изд. Русского географического общества, 1994. – 134 с.
7. Лымарев В.И. Береговое природопользование: вопросы, методологии, теории, практики / В.И. Лымарев. – СПб.: изд. РГМУ, 2000. – 168 с.
8. Мильков Ф.Н. Принцип контрастности в ландшафтной географии / Ф.Н. Мильков // Известия АН СССР. Сер. географическая. - 1977. - №6. - С.93-101.
9. Одум Ю. Основы экологии / Ю. Одум. – М.: Мир, 1975. – 740 с.
10. Преображенский В.С. Организация, организованность ландшафтов (препринт) / В. С. Преображенский. - М.: Ин-т географии АН СССР, 1986. - 20 с.
11. Преображенский В.С. Основы ландшафтного анализа / В.С. Преображенский, Т.Д. Александрова, Т.П. Куприянова. -М.: Наука, 1988. - 190 с.
12. Сафьянов Г.А. Береговая зона как географическая система / Г.А. Сафьянов // Системный подход в геоморфологии. – М.: Изд. МГУ, 1988. – С. 27-38